

Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine
Conferentia Episcoporum Bosniae et Herzegovinae

Komisija "Iustitia et Pax"

Strah i nada u godini povratka

Komisija "Pravda i mir" BK BiH, u prigodi susreta potpore i zajedništva Europske komisije "Iustitia et pax" u Banjaluci 14. i 15. ožujka 1998. smatra svojom obvezom progovoriti o stanju, koje plaši, ali i pozvati na nadu koja hrabri. Svaki govor o poratnom stanju, nažalost, s pravom počinje ratnim nepravdama. Komisija na ovom mjestu ne želi ulaziti u razglabanje razloga i povoda rata. Ne zato što o tome ne bi imala što reći, nego zbog toga što smatra da to ne koristi svrsi kojoj u ovom trenutku težimo. K tome, oni kojima je doista do istine stalo o svemu što se ovdje događalo, imali su obilje načina da je saznaju. Onima, koji je ne žele, ni naše podrobno izlaganje ne bi pomoglo. Iako nam se čini da sve snage srca, duha i razuma treba posvetiti posljedicama rata kako se ne bi trajno onemogućila izgradnja mira, moramo napomenuti kako se nespremnost međunarodne zajednice, da jasno označi uzroke, pokretače i promicatelje brutalne agresije, pretvorila u gotovo nepremostivu psihološku prepreku za iskorak iz stanja zaustavljenog rata u stanje povjerenja i pravednog mira.

Stanje ni rata ni mira

Kako ne osjetiti strah, tjeskobu i razočaranost tolikih obitelji i mladih, koji nakon svega u ratu proživljenog, danas zavide onima koji su iz ove zemlje otišli na početku rata. Kako se ne upitati što za budućnost ove zemlje znači činjenica da sve veći broj mladih i visokoobrazovnih ljudi, u godini najavljenog povratka, preko dobro organizirane mreže posrednika odlazi u prekomorske zemlje? Gdje su razlozi njihove izgubljene nade da će s prestankom nepravednog rata u ovoj zemlji zavladati pravedan mir? Oni osjećaju bolje nego mi to možemo i izreći da je u ovoj zemlji, uz sva nastojanja međunarodne zajednice i tolikih ljudi dobre volje, rat stao, ali mir nije počeo.

Mir nije odsutnost rata nego mogućnost normalnog življenja za sve. Takvog mira za one najslabije nema još ni na pomolu. Svi se pitamo zašto? Počinjeni zločini i priznati rezultati agresije pothranjivani i oživljavani medijskim sustavnim širenjem mržnje, težnjom za dominacijom i grupnim egoizmom pretvaraju ovu zemlju u živi pijesak. U njemu tonu i sva nastojanja da se priznaju i zaštite temeljna prava i dostojanstvo čovjeka jer je čovjek.

Ovakvo stanje je uvelike plod toleriranog nastojanja stranaka na vlasti da, kršeći sva temeljna prava čovjeka, za sebe i svoje članove zadrže oteto agresijom i ratom. K tome nijekanje i gaženje ljudskog dostojanstva i svih prava pripadnicima manjinskih naroda svakako je jedna od najvećih prepreka pozitivnim pomacima. Nakon što su sve svoje sile istrošili da bi preživjeli nepravedni rat, ljudima ove zemlje ponestaje snage i volje za život u nepravednom miru.

Pravo na samobitnost

S druge strane, ne ohrabruje ni način na koji predstavnici međunarodne zajednice pristupaju činjenici da u ovoj zemlji postoje različiti narodi sa svojim različitim kulturnim naslijeđem. Pokušaj nijekanja i dokidanja ovih razlika s obrazloženjem da je to put do mira i suživota, posve je kriv i opasan. Ovi narodi s mukama i teškoćama već stoljećima žive jedni s drugima ili barem jedni pored drugih ostajući svaki ono što jest. Svi su oni preduboko urasli u svijest svojih posebnosti da bi ih se moglo iz nje čupati i uspješno u nešto drugo presađivati.

Naša krvava povijest i sadašnjost potvrđuju da su kratka razdoblja istinske slobode i procvata svih bila moguća samo kad je svakome bilo omogućeno slobodno biti to što jest. Jedini, dakle, put do pravednog mira a to ovdje znači do mirnog suživota podrazumijeva poštivanje ljudskih prava, nacionalnih samobitnosti i vjerskih posebnosti. Od međunarodne zajednice, koja želi uspjeh svojoj posredničkoj misiji, očekujemo da ljudima ove zemlje na tom putu bude vjerni pratilac.

Povratak kao uvjet pravednog mira

Na prilazu tom jedinom putu, kojim je moguće izići iz ovog začaranog kruga smrti, stoje politički predstavnici koji su prihvatili tešku ali ipak moguću obvezu izvesti ljude i narode iz nametnutog rata k pravednom miru. Tu zadaću neće moći izvršiti ako sami ne povjeruju i svojim podređenima u područnim struktura-

ma vlasti i svim ljudima djelom ne pokažu da se interesi pojedinih naroda najbolje i jedino štite zaštitom prava svakog čovjeka. Temeljna prava čovjeka, proglašena i zajamčena međunarodnim poveljama, jesu tako međusobno povezana da kršenje jednoga znači nijekanje svih. Svako i svačije nastojanje da ovom zemljom zavlada mir i kultura života, mjeri se spremnošću da poštuje i brani prava najslabijih i najugroženijih jer se upravo na njima slama ili opstaje budućnost svih nas.

Oni koji iz ovog vremena žele izići kao ljudi, moraju skupiti hrabrosti suprotstaviti se zatrovanom "općem mnijenju" o nemogućnosti života u različitosti. U Bosni i Hercegovini je, u ovom trenutku, pravo na povratak početak i pretpostavka svih prava i izraz temeljnog ljudskog dostojanstva ali i potvrda moralnih i pravnih načela kao i priznanje Božjih zapovijedi.

Rezultate agresije i rata nije moguće poništiti samo jamčevići bezuvjetno pravo na povratak na području cijele države. Za povratak je nužno stvoriti uvjete. Nakon svega što je vezano uz izgon iz doma i domovine ovim ljudima učinjeno (preko 2.680.000 prognanih), ovdje se ne radi samo o njihovom temeljnom pravu na povratak, nego i o obvezi svih, a prije svega lokalnih političara, da im to omoguće. Ovi ljudi su bili prisiljeni otići izgubivši sve što su imali. Prepuštajući teret povratka samo njima, ostavlja se da nepravda trajno živi u ovim ljudima. Sjeme te nepravde bi s vremenom urodilo plodovima novog zla. Zato pravo na povratak pretpostavlja: fizičku sigurnost, ravnopravnost, dom i mogućnost življenja od vlastitog rada. Ne možemo odoljeti prigodi da upravo iz Banjaluke, iz koje su miroljubivi ljudi protjerani bez razloga, pozovemo na zalaganje za pravo na povratak sve one koji se iskreno trude da Bosnu i Hercegovinu učine domovinom svih njezinih građana.

Ljudska prava i interes naroda

Tko su graditelji pravednog mira u državi Bosni i Hercegovini? Ako na mnogim stranama nije bilo volje reći tko su začetnici i provoditelji rata, neophodno je ovim ljudima ovdje glasno kazati tko su graditelji mira i promicatelji pomirenja. Ta zadaća pripada prije svih onima kojima je međunarodna zajednica dala sva sredstva pa i ona prinude nad svima koji nisu voljni poštivati ljudska prava svih građana ove zemlje.

Držimo krivim mišljenje da tumačenje i provođenje potpisnog i dogovorenog treba prepuštati domaćim predstavnicima vlasti i nakon njihove dokazane nespemnosti da to stvarno i učine. Nitko nema pravo na dvojbu u izboru između pravednih rje-

šenja stranih predstavnika i nepravednih rješenja domaćih moćnika. Iako predstavnici međunarodne zajednice ne mogu zanezariti prijedlog predstavnika vlasti koje je narod birao, ipak suverenitet jedne vlasti pa i države treba poštivati onoliko koliko ona poštuje temeljna prava svih svojih građana. Predstavnici međunarodne zajednice nemaju nimalo lagan posao uspostave legalne države slobodnih građana i ravnopravnih naroda. Ovdje nikad nije bilo a napose sada nije lako naći ujednačenu mjeru u zaštititi i promicanju interesa pojedinaca i naroda.

Ova zemlja je posebna i po tome što u njoj nije moguća zaštita i promicanje neotuđivih prava pojedinaca ako se ne zaštite interesi naroda, kao što nije moguće zaštititi interese naroda ako se ne vodi računa o pravima ljudi. Svi politički sustavi i dobra nastojanja kroz povijest propala su upravo zbog premale osjetljivosti i volje da u ovoj bitnoj stvari ne naprave kobne pogreške. Od toga će, zasigurno, ovisiti i uspjeh ove velike i tako važne međunarodne misije i cijeli proces demokratizacije. Nerijetko začuđuje i plaši sposobnost s kojom domaći političari obmanjuju međunarodne predstavnike.

Opasnost zlorabe pravde

U nastojanju da se potakne povratak prognanih vrlo važno mjesto zauzima nužno ali i krajnje delikatno pitanje privođenja i pravdnog kažnjavanja svih koji su počinili ratne zločine. Znamo da smo nakon ovako brutalnog rata svi preosjetljivi na sve moguće nepravde a napose na pristranost u ovoj stvari. Duboko svjesni da je zahtjev pravde i mira privođenje i kažnjavanje svih ratnih zločinaca, ni pod koju cijenu ne bismo željeli upasti u zamku jednostranog pristupa ovom tako osjetljivu pitanju. Upravo zbog toga ne možemo ne upozoriti da dosada na tom planu učinjeno jasno pokazuje da predstavnici međunarodne zajednice u ovoj stvari nisu uspjeli naći mjeru koja promiče pravdu i mir.

Objektivnim promatračima i dobrim poznavateljima ratnih i poratnih događanja neshvatljivo je da još uvijek nitko nije ni optužen za zločin progona preko pedeset posto Hrvata iz BiH kao ni za tisuće hrvatskih civilnih žrtava. Još je neshvatljivije zašto od tolikih popaljenih i do temelja porušenih hrvatskih sela još ni jedno nije obnovljeno sredstvima međunarodne zajednice! Nakon terorističkih napada i podmuklih ubojstava koje su počinili međunarodni teroristi, koji nesmetano borave na području ove države, ovakvo ponašanje predstavnika međunarodne zajednice utvrđuje Hrvate da im u BiH nema mjesta. To najdirektnije pot-

kopava i onemogućava provođenje Washingtonskog i Daytonskog sporazuma.

Zato, u ime dobra svih ljudi, smatramo svojom dužnošću upozoriti one koji odlučuju o redoslijedu i načinu hapšenja optuženih kao i one koji raspoređuju sredstva međunarodne zajednice da ovim vrlo važnim pretpostavkama demokracije ne obeshrabre nego ohrabre povratak svih prognanih i izbjeglih.

Uloga sredstava društvenog priopćavanja

Nezamjenjiva uloga u procesu izgradnje mira pripada kulturnim i javnim djelatnicima. U današnjem svijetu se ništa pozitivno ali, nažalost, ni negativno ne događa bez njihovog udjela. Agresija i rat u BiH su još jedanput pokazali da se svako zlo začine uz pomoć "znanstvenih" ustanova a među ljude vješto ih širi i truje kroz medije. Kulturni radnici i djelatnici u medijima duguju svoju moralnu podršku i potporu onom nepreglednom mnoštvu jednostavnih ali čestitih sinova i kćeri ove zemlje, koji su prihvatili mir, iako im je rat nanio nemjerljivu nepravdu. Bolno iskusivši da ratom svi gube a mirom svi dobivaju, ovi ljudi su spremni postati snagom koja će biti moćna u krivi okvir mržnje i isključivosti uramiti ispravnu sliku pomirenja i tolerancije. Zadaća medija nevladinih i vanstranačkih ustanova jest podići glas u zaštitu svih nedužnih ljudi od nasilja i pljačke.

Vjera u Boga - snaga pomirenja

Nije ništa manje važna zadaća vjerskih zajednica. One su na ovom području uvijek imale znatan uticaj na ljude. Ova agresija i rat protiv čovjeka ni po svojim uzrocima ni po svojim ciljevima nisu vjerski nego protivvjerski, jer svoje izvorište imaju i u nijekanju Boga i čovjekove nužne ovisnosti o Bogu i Božjem zakonu. I zbog toga je moralna obveza svih vjerskih zajednica da se uključe u mukotrpan proces mira, kojega nema bez pomirenja kao što iskreno pomirenje nije moguće bez oprostjenja. Strašni ratni zločini mnoge su nedužne ljude gurnuli u ponor mržnje i želje za osvetom. Za njihovo podizanje nisu više dostatni samo ovozemaljski motivi. Potrebni su im lijekovi Neba.

Katolička Crkva u BiH iskreno vjeruje u mogućnost i potrebu pomirenja. Ona to smatra svojom svetom zadaćom služenja svakom čovjeku i zato nastoji djelovati u skladu s tom vjerom najprije među svojim članovima. Hrabreći i potičući na to i druge, mi ovom prilikom ponavljamo toliko puta očitovanu "punu ekumen-

sku otvorenost prema Srpskoj pravoslavnoj Crkvi" kao i "ništa manju dijalošku otvorenost i spremnost na suradnju s Islamskom vjerskom zajednicom" (Pastoralna poslanica BK BiH, siječanj 1995.), te sa Židovskom zajednicom i svima koji u Boga vjeruju. Iako je oproštenje i pomirenje duboko osobni čin svakog čovjeka i osjetljivo pitanje savjesti, međusobna će suradnja vjerskih zajednica stvarati ozračje u kojem će se vjernici ali i drugi ljudi lakše odlučivati na taj korak. Stoga posve iskrenih namjera ponavljamo poziv svima "da zajednički snagom vjere u Boga i snagom ljubavi prema čovjeku krik boli pretvaramo u poklik nade" (isto) koji će potvrditi našu ljudsku i vjerničku vjerodostojnost i dosljednost idealima kojima smo povjerovali i koje naviještamo.

Osluškujući srcem i duhom bilo ove napaćene zemlje i svih njezinih ljudi, ova Komisija s papom Ivanom Pavlom Drugim ponavlja "mir je moguć", pomirenje na temeljima pravde za sve je moguće. Da bi se i jedno i drugo ostvarilo, sada više nego do sada treba moralne podrške i materijalne potpore i pomoći svih ljudi dobre volje. Tako ćemo ovo mjesto straha pretvoriti u mjesto nove nade u godini povratka na pragu trećeg tisućljeća, a ovu zemlju u srcu Europe od sukobišta u susretište.

U Banjaluci, 15. ožujka 1998.

*Mons. dr. Pero Sudar,
predsjednik Komisije*